

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Tvrneri Devonii Oratoris Et Philosophi
Ingolstadiensis Panegyrici Dvo**

Turner, Robert

Ingolstadii, Anno M. DC. IX.

De laude moralis Philosophiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69598](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69598)

vt lingua tamque lacte foueatur tenella, lingua tamque pabulo confirmetur grandiuscula. Quare eloquentia amorem, quasi quendam igniculum, in vestris hodie animis excitarem, nisi e dignitate eloquentia putarem non esse, vel tam pulchrae virgini ambire procos, vel tam potenti dominae affectatores conciliare. id tantum moneo, nec Iurisconsultum, Reipublica nec Theologum Ecclesiae clauum tenuisse cum laude sine eloquentiae ornamento: semperque fuisse gloriosius sedere ad rostra cum Accurtiis, stare ad exedras cum Ambrosiis; quam cum Baldis & Scotis, in angulis, quasi gurgustis, perpetuo habitare. Dixi.

ORATIO SECVNDA

HABITA INGOLSTADII.

In qua studiorum recte persequendorum notio est mentibus nostris antecepta & informata a natura, ea (viri Ingolstad.) recte & ordine persequeremur: illa hodie partes in scholis non essent impositae Professoribus, vt hanc notionis flammam latentem, ac penitus inclusam, rationis & orationis, quasi chilibis & silicis, conflictatione ex animis adolescentum elicerent, verum cum via rationis in plerisque adolescentibus, vel consuetudinis peruersa, vel natura corrupta vitium, quasi cineribus, obruta sit & penè sepul-

ra, vt rectorum disciplinarum fructus nolint libere
 & decerpere, nisi sint, qui illis illas condiant quodam
 eloquentiae quasi sale: eò iam trudemur angustiarum
 miselli Professores, vt cum deberemus docere, cogamur
 dicere; idq; saepe tam infelicitè, vt qui possumus for-
 tasse tueri personas Doctorum in nostris exedris, in
 alienis Oratorum pulueribus debeamus tentare for-
 tunam, & obsceni putiduliq; Rhetoris notam sapif-
 simè subire. hac siue sit infelicitas docentium, siue di-
 scientium imprudentia, hoc tempore non quero; illud
 tantum queror, peruersitate consuetudinis iam fa-
 ctum, vt disciplinas, quas profitemur, velint laudari
 singuli, laudatas vel leuissimè inspiciant, vel pro sua
 contemnant. eloquentiam leuerunt luminibus, artu
 Pirpinianus, ingenij Muretus tam egregie; vt quoties
 lego Pirpinianum, quoties audio Muretum, toties
 mirer in humanis naturis diuinam eloquentiam: hac
 tamen talium virorum tanta diuinitas non efficit, vt
 extra paucos non sordidi ingenij viros vlli eloquen-
 tia sectentur studium, nisi qui ex eloquentia spera-
 rint fructum. satis laudata est Iurisprudencia, qua à
 Cuiacio & Aliato fuit laudata, viris, quos suis non
 riuulis asperserunt schola, sed fontibus persuderunt
 ipsa Muse; grauisissimi tamen hi viri grauisimis con-
 queruntur verbis, sed dicendo consecutos, vt rectam
 Iuri discendi viam magnorum virorum notatam po-
 tius, quam tritam vestigiis per paucos ingrederetur. si
 tanti viri eum solum sua dictionis tulerint fructum

ut dixisse pœnituerit: non est, cur miremini, si præ me
 feram hodie, nihil me in reliqua vita fecisse agrius,
 quàm ut, nulla aut certè pertenui fructus spe obiectas
 vobis hodie moralis Philosophia aliquã effigiem meo
 penicillo in umbrem, nam in nulla spe fructus, quæ po-
 test esse cuiquam illecebra dicendi, nisi homini aut o-
 stentatori ingenij, aut contemptori temporis? tamen
 ut faciam non tam meæ voluntati satis, quàm officio;
 moralis Philosophia quàm multas habeat laudes, &
 in omnes vitæ humanæ partes quàm latè fusas, vno
 aut altero verbo perstringam: ita tamen, ut in hac
 verborum compressione facile videatis, non aliam pe-
 nè ob causam, aut Theologis sordere pulpita, aut Iu-
 rificòsultis putere tribunalia, quàm quòd in illa theo-
 logastri, in hæc leguleij inuolent, nulla aut certè le-
 uissima moralis Philosophiæ cognitionis tincti & in-
 fecti, verùm ne quis fortè arbitretur me peruagato
 Rhetorum more debere rogare, ut patientiam huc &
 attentionem afferatis, is velim intelligat, me nolle ro-
 gare: quin potius quadam quasi Cyrcea potione ita
 hodie ex Oratore factum Philosophum, ut tam pos-
 sim esse generosè contemptor, si difficiles contemnatis
 fructuosa docentem: quàm vellem esse officiosè gratus,
 si patientes audiatis breuiter dicentem.

Magna est (viri Ingolst.) diuinæ prouidentia vis
 in administratione istius machinæ, magna & ad-
 mirabilis, nam quamcunque ætatem animis & ocu-
 lis obiuerimus, vitio probitatem, vitioso probum, Ne-

roni Senecam, heresi religionem, heretico religiosam,
 Manichæo Augustinum, ignorantia scientiam, igno-
 ranti scientem, Aristippo Aristotelem, quasi aggerem
 aggeri, aut verius clauum clauo videbimus eo artifi-
 cio obiectum, vt satis liqueat maiorem semper addi-
 tam, & scientiæ lucem ab ignorantia, & religioni
 neruum ab heresi, & probitati existimationem a vi-
 tio, quàm si aut Aristoteles sine Aristippo, aut Augu-
 stinus sine Manichæo, aut sine Nerone florisset Sene-
 ca. hinc est, vt ex vitio, heresi, ignorantia, quasi agris
 benè occatis, maxima semper enascatur religionis, do-
 ctrina, scientiæ seges; nec probitas vnque niteat pul-
 chrius, quàm cum infecta; nec floreat religio vberius,
 quàm cum obtrita; nec scientia fundatur latius, quàm
 cum fuerit contempta. sed vt secernam, quæ sunt a ne-
 gotio nostro aliena, non narrabo iam religionem in
 multa heresi purissimam, nec probitatem in summa
 impuritate integerrimam; vnã tantùm narrabo
 moralem Philosophiam in insigni contemptione flo-
 ventissimam. nam quo primùm tempore heresis sui
 amore adhuc cæca & stulta cœpit cantillare mundo,
 Euangelium, Scripturas, Epistolas Pauli, & in Euan-
 gelio Metaphisicam, in Scripturis Phisicam, in Epi-
 stolis Pauli moralem Philosophiam: ita tota Philoso-
 phia abierat in ventum, vt gratia videretur niti su-
 mo, non natura; & natura vi videretur perfecta, si
 gratiæ neruus esset incisus. at postquam viderant ex
 hac Philosophiæ contemptione secutam fuisse scdam
 quan-

*quandam totius eruditionis labem, & pro Epistolis
 Pauli Ouidij elegias, pro Scriptura Terentium, pro E-
 uangelio Tibullum, pro Philosophis Grammaticos, pro
 Theologis Poëtulas, deniq; pro solida doctrina erudi-
 tionem pueriliter tenuē irrepsisse in scholas: pruden-
 tes scilicet Prophetæ rem tanti ponderis mentientes
 euentu, eod tandem veniunt, vt quã antè Philosophi-
 am mali prætores fixerant sententiis, eam ipso vesti-
 gio quasi boni facti dictatores varia laude, tanquam
 emblemate vermiculato, ornent & illustrent. ô quàm
 pulchrum est ad laudem insanire, si hoc sit sapere? sed
 ne puteris eos omnino insanire, qui sic sapiebant, Phy-
 sicam & Metaphysicam ingenij humani, vt ego puto,
 diuinas dotes, vt ipsi loquebãtur, sædas labes secerne-
 bant: totiq; totam moralem Philosophiam ita effere-
 bant ludibus, ita excolebant studiis; vt mirer aut
 sædos Monachos potuisse tam eleganter, aut maleuo-
 los apostatas voluisse tam sincere. quid censetis Ingol-
 stadienses? non satis illis fuit hanc morũ Philosophi-
 am appellare cum Cicerone expultricem vitiorũ, vo-
 lebant esse satricem virtutum; aut cum Quintiliano
 actionum magistram, volebant esse affectionum do-
 minam; aut cum Varrone naturæ ornamentum, vo-
 lebant esse gratiæ fundamentum; aut cum Arnobio
 florem diuinitatis, volebant esse ipsam diuinitatem:
 volebant volebant eam esse Reipub. formam, animi
 animam, Theologiæ manum, fontem Iurisprudentiæ.
 nobis antè videbantur non tam aspersi leporibus, quã
 6 5 inusti*

iniusti orationis circinnis, Tibullus, quod suam Cyn-
 thiam vocarit nitedulam; Catullus, quod suam Cre-
 tam luserit politulam. sed Tibulli iam & Catulli le-
 pores vincuntur à Martyribus & Melanchthonibus,
 qui hanc morum poliendorum disciplinam, quam
 antea deformarunt quasi scdam, iam veluti nouam
 Cynthiam, nouam Cretam appellant gemmulam ter-
 ra, stellulam coeli. nec hac dico, quod multum laudis
 putem posse ad nostram Philosophiam accedere ex his
 non tam ingenuis viris, quam solutis scopis (nisi id
 sit ornamentum, creuisse huic Philosophiae salutem ex
 inimicis eius) sed vt videatis, barbari & efferati in-
 genij homines, quam verè & pulchrè laudant, cum
 verè & pulchrè amant. quippè illas omnes laudes
 non oratorie esse ab illis fictas ad Philosophiae vul-
 tum fuco meretricio & pigmento oblinendum, sed
 ex ipsa natura vel fluxisse tanquam riuulos, vel ef-
 floruisse tanquam rosas facile videbitis. si mecum pa-
 rumper videritis Iurisprudentiae firmamenta, Theo-
 logiae ornamenta. estne quæso aliquid aut Iuriscon-
 sulti, quod stet firmiter; aut Theologi, quod niteat
 pulchrè? da illud firmum, quod Iurisconsulto fiat;
 da hoc pulchrum, quod nitet Theologo, & ostendo
 clarissime hoc, illud, huic, illi, stare, nitere mora-
 lis Philosophiae neruo, colore. de Iurisprudentia po-
 stea, in Theologia quid sumo primum, quid ser-
 uo vltimum? primum, vltimum, omnia, singula ex
 nostro (Ingolst.) sunt fonte, vt in nullo ordine pul-
 cher-

cherrimum videar seruaturus ordinem. tamen prin-
 cipium disputationis tanquam bonus architectus da-
 tam à principe & quasi architecto rerum. Deus est.
 credunt Theologi. probant nostri tam pulchrè, vt Ter-
 tullianus in suis præscriptionibus malit esse Ethnicis
 Plato, dum probat; quàm Moyses Christianis, dum
 credit. quia hoc ipsum, credere, etsi certum sit, quia
 è cælo; tamen cum illi, quorum mentibus diuina ad-
 huc lux non affulsit, velint rationes è terra, quasi
 sentina, hauriri: has Theologi partes, non potiores,
 sed clariores relinquunt nostræ scholæ Philosophis.
 relinquunt, relinquunt nostræ scholæ Philosophis, vt
 probent, Iamplico, à varietate rerum; Plotino, ab
 administratione mundi; Tyrio, ab ordine; Cicero-
 ni, à pulchritudine; Platoni, à gradibus natura-
 rum; aliis ab aliis rationibus, esse quendam istius fa-
 bricæ molitorem, magnum, quia res magnas; cer-
 tum, quia lege certa gubernat & procurat. at quo-
 modo à varietate rerum? mundus ex multis vnus
 pulchrè pellucet, ideo est pictor, qui eum, quasi ta-
 bulam, his rerum coloribus distinxerit. quomodo
 ab administratione? mundus ex paruis magnus rectè
 regitur, ideo est princeps, qui eum, quasi Rempu-
 blicam coërcet ea lege, vt & magna paruis vim, &
 parua magnis tribuant decorem. quomodo ab ordine?
 mundus ex naturis inconstantibus coheret constans,
 ideo est moderator, qui eum, quasi aquam, inclu-
 dit regionibus, ne effluat; ponit quæ ordinis quandam
 legem

legem rebus tam inconstantibus, ne diffuant; quam constantibus, ut contineant. quomodo à pulchritudine mundus ex sordidis est splendidus, ideo est architectus, qui pulchra sordidis, quadrata rotundis, diuersa diuersis, omnia omnibus aptè implicat, & ex diuersis consensionem, ex sordidis elicuerit pulchritudinem, quomodo ex naturarum gradibus? mundus est ex multis vnus, ex inconstantibus constans, ex paruis magnus, ex sordidis splendidus, ergò habet auctoritatem, vnum, qui multis vinculum; constantem, qui inconstantibus firmitatem; magnum, qui paruis vim splendidum, qui sordidis pulchritudinem, quasi particulas quasdam ex natura sua delibatas distribuerit & disperferit. quomodo à reliquis rationibus? omnes non persequor, satis sit persequi summas, præsertim properanti eò, vnde non debet orationis meae cursus à minutulis illis & infimis obicibus auerti. in vnus Philosophiæ umbra est Deus verus, non vmbra-tilis; numquid hic etiam vnus, an plures? vnus Iamblico, vnus Plotino, vnus Epicteto, vnus Trismegisto, vnus Socrati, denique reliquis nostræ notæ Philosophi si vllus, vnus; & ita singulis vnus, ut in illarum rationibus, quasi speculis, Ethnici videant, non credant vnum. Iamblicus illigat in hanc formam; ut ex eo quod non est, facias id quod est, requiritur potestas infinita, & in omnes partes interminata (nam id quod est, ab eo, quod est, distat infinitis partibus) atque potestates infinitæ non possunt esse, & quia vna
alio-

alteram includet cancellis, & quia quantum addi
 huic, tantum decerpes de illa. *o pondus. non est hoc,
 probare (Audito.) est euincere. neruosius Plorinus.
 sparguntur ex vna radice multi rami, ex vno sole mul-
 ti radij, ex vno cerebro multi nerui, ex vno corde
 multe arterie, ex vno mari multa flumina, ex vno
 animo multe functiones. quid pergo? oraculum est.
 omnia multa fluere ex vno, vt vel hac multa in mun-
 do loquantur vnū Deum, vel non vnus Deus in mun-
 do loquatur nullum ordinem. *o solem. quis in hac lu-
 ce cœcutiat Ethnicus? clariùs Epictetus ad Arrianum.
 oportet vt omnia principia quasi conuerso orbe rede-
 ant ad vnum principium, omnia pulchra ad vnum
 pulchrum, omnia vera ad vnum verum, omnia bo-
 na ad vnum bonum, omnia diuina ad vnum Deum,
 omnia vna ad vnum ter vnum. nam vnitas, princi-
 pium, bonum, verum, Deus, eadem sunt, vnum sunt.
*o stuporem. verba hac sonant Euangelium, non Phi-
 losophiam moralem. diuiniùs Trismegistus, qui dum
 deriuat omnia ex mundo in Deum, ex Deo in mun-
 dum, dum colligit ex effectis facultatem, ex ordine
 diuinitatem, ex multitudine vnitatem, hunc archi-
 tectum appellat mundi patrem, principem, gloriam,
 naturam, finem, necessitatem, actionem omnis facul-
 tatis, facultatem omnis actionis, solum sanctum, so-
 lum non natum, solum in quo sola aternitas, solum
 per quem solus mundus, soli totum, toti solum, exper-
 tem nominis, meliorem omni nomine. *o diuinitatem.****

in

in tuo, Trismegiste, non tam ore videtur habitare
 Plato, quam in pectore Paulus. quid Socrates? non
 satis illi fuit verbo fateri vnum Deum, volebat confi-
 gnare suo sanguine. etiamne moralis Philosophia e-
 dit nobis Martyres? ignosce, Christe, ignosce, si mens
 mea hodie defixa rerum occultarum stupore transi-
 liat suas lineas, & quod nimium tribuit nature, id
 totum detrahbat gratia. nam penè exciderat, Socra-
 tem esse Martyrem nature & Philosophia, quod so-
 lum est priuilegium Euangelij & gratia. sed contine-
 bo hanc execrationis vocem, & (vt sic loquar) blasphe-
 miam ad reconditiora nostra Philosophia mysteria,
 nam in hac nihil est videre Deum vnum, videbimus
 trinum. Trismegisti verba loquuntur nobis Deum
 modo tam diuerso, vt trinum; ratione tam vincula,
 vt clarè videamus vnum: & trinum vnum non facta
 prodigij specie, sed vnum trinum ad Theologi perfecti
 veram normam. Deus (inquit) mens, vir quasi & se-
 mina edit verbum, quod etiam verbum est mens ar-
 chitectrix omnium rerum, & huius verbi subsidio a-
 lium dein' profert, qui est Deus flammans, & ipsius
 Spiritus ipsa diuinitas. omnia hinc nostra sunt, siue sen-
 sum statera Theologi, siue verba trutina examinemus
 Philosophi. Deus edit, in Deo video Patrem; Deus edit
 Verbum, in Verbo mirox Filium; Deus & Verbum a-
 dunt Deum flammantem, in Deo flammante veneror
 Spiritum sanctum. mens edit mentem, nunquid vi-
 deris audire illud, lumen ex lumine? mens edit, adere

est Patris, mens edita est architectrix, architectarè
 est Filij; mens vtriusq; conceptu quasi sata flammam,
 flammare est Spiritus sancti. quis Petrus potuit e-
 uoluere notionem aut obscuram clariùs, aut inclu-
 sam enucleatiùs, aut implicitam distinctiùs? has si
 quis (Audito.) velit notas appellare Euangelij, nõ re-
 pugno, modò id largiatur illas etiam gemmas esse no-
 stræ Philosophiæ. Cyrillus Platonicus volabat altiùs,
 qui vnã Dei essentiam dicebat tres ex se fundere
 subsistentias, vt ex prima Deus sit primus, qui est i-
 p̄sa bonitas; ex altera alter, qui est istius molitio-
 nis fabricator; ex tertia tertius, qui est animus mun-
 di. hactenus purissimè ad normam Ecclesiæ, verum
 cum postea rerum rationes, quasi habenas his tri-
 bus Diis (subsistentias singulas singulos appellabant
 Deos Platonici) ita committeret, vt primas pri-
 mum, secundas secundum, tertias tertium Deum te-
 nere velit, aspersit Arriani sinu labem. nam ita om-
 nes sunt simul, si spectes tempus; ita omnes pares, si
 diuinitatem: vt in illis prima, secunda, tertia nõ ha-
 beant locum, sed huic morbo nõ est necesse, cur quæra-
 mus Augustinum Medicum; ex nostra schola duo sunt
 Esculapij, Plotinus & Macrobius, qui vno exem-
 plo solis, quasi salutari herba, medicinam facile fa-
 ciant. Sol fundit ex se radios, radij & sol fundunt
 lucem hanc, quæ supra subterq; per omnes partes in-
 tenta est; eo ordine, vt præeant siue radij & sol lucem,
 siue sol radios, non tam temporis ratione, quã mentis
 rela-

relatione pulcherrimum exemplum, in quo, quasi vera viuaq; Dei trini expressione, si triumphet Augustinus contra Arrianos, est certè cur triumphus huius partem maximam deriuet in nostram scholam, cuius magistri Plotini, & Macrobij eam quasi aggerem tam pulchrè inuenerunt Catholicis defendendis, quàm Augustini & Ambrosij rectè adhibuerunt, quasi machinam euertendis hæreticis. quid dicam de creatione in creatione Mercurius est Moyses; ita affabrè pingit cælum, solum, & quicquid vel illius complexu, vel huius coërcetur sinu, non ficta ex materie, sed fluentia ex Dei infinita vi. quid de prouidentia? Iamblicus ita narrat in malis esse bonum, in morbis esse sanitatem, in venenis esse medicinam, deniq; in omnibus & singulis rebus esse quandam naturæ principis, quasi glutini, coherentiam, vt vix statuam, mirèrne magis in Iamblico Paulum pulchrè philosophantem, aut in Paulo Iamblicum purè theologantem. loquitur de flamma exurentem labeculas hæretes in mortuis, Plato, tanquam de purgatorio Augustinus; loquitur de natura humana flore quasi decerpto Plotinus, tanquam de peccato originis Dionysius; loquitur de summo bono Seneca, tanquam de vsura diuina felicitatis Cyprianus; loquitur de signis Macrobius, tanquam de Sacramentis Anselmus; loquitur de dicationibus Tyrius, tanquam de Ecclesiis Ambrosius. dabunt mihi hodie Tulliani veniam, si relationem, creationem, Sacramenta, peccatum originis vsurpem, nõ quod igno-

rem

rem mutuam consecutionem, molitionem rerum ex
 nihilo, symbola sacra, labem Adami, aliasque hu-
 ius generis Tullianas formulas: sed quod putem elo-
 quentiae puritatem positam non in vnius aut alte-
 rius vni aut alteri formulis, sed in toto orationis
 corpore, luminibus, quasi oculis, pulchre conformato.
 quanquam ineptus sum, qui excussem de verbis in per-
 tractatione illarum rerum, quae effusa vndique cali-
 gine dicuntur elegantissime, si dicuntur clare, pergo
 ideo in nostris mysteriis. illa Theologorum notiones
 de summo bono, de fine humanarum actionum, de
 vna religione, de falsorum Deorum cultu, de animi
 immortalitate, de aliis denique rebus, quae natura
 potius nituntur quam gratia, sunt (Audito.) myste-
 ria, & mysteria, quia nostra. nam Theologi, qui Phy-
 sici tantum & Metaphysicis imbuti haec attingunt,
 subtilem quandam habent & exquisitam dictionem,
 sed membris concisis elumbem, & perpetua quadam
 macie ita squalentem, ut vix aut intelligas, quid di-
 cant; aut dicas, quid intelligant: cum contra qui mo-
 ralis Philosophiae praeceptionibus sunt perpoliti, pul-
 cherrimas notiones hauriant ex intima natura, eas-
 que in quoddam quasi artis quadrum redigant, ut
 res paruas si tractent, parua mysteriorum; si magnas,
 magna speciem habeant miraculorum. non ludo. in-
 spicite Scotum, inspiciate Occhamum, inspiciate Hal-
 lensem pure Physicos. Phi soetent. inspiciate Arnobium,
 inspiciate Augustinum, inspiciate Tertullianum, vere
 d mora-

d

mora-

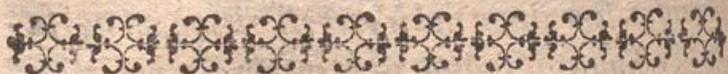
morales. *o Veneres.* quanquam malè colligo Arno-
 bios, Augustinos, Tertullianos, cum natio Theologo-
 rum quicquid habet exquisitarum conceptionum, id
 ex Iamblico, ex Plotino, ex Aristotele, ex nostris de-
 nique Philosophis hauserit. Theodoretus est medicina
 affectionibus, medicina hæc promitur ex nostra apo-
 theca; Cyrillus sal est insipidis, sal hic ex nostro hau-
 ritur fonte; Clemens Alexandrinus diuina quasi vir-
 gula est errantibus, hæc virgula excinditur ex nostra
 arbore. reliquos lege Theologos, quos vel doctrina vel
 eloquentia posuit in numero, si tollas ex illis Plato-
 nem & Aristotelem, tolles cincinnos, tolles lepores,
 tolles veneres, tolles delicias, & quicquid habet oratio
 admirabile. nam firmamenta illis sunt ex sacris, or-
 namenta ex nostris literis. non dico res, tango tan-
 tum rerum capita, ita tamen tango, vt videar dixisse.
 Philosophiam moralem esse Theologiæ florem. au-
 dite de Iurisprudencia. non necesse hîc est (Auditores)
 aut oratione colligere omnia, aut animo repetere vi-
 tima, cum sit & certum, & clarum. Iurisprudenciam
 esse filiam aureolam, & Philosophiæ moraliæ partem
 quasi quendam Iunonium. nam cum Iurisprudencia
 omnia sua decreta & effata exigat ad normam
 legis naturalis, & moraliæ Philosophiæ nihil aliud
 sit, quàm lex incisa & consignata in mentibus no-
 stris, conficitur certè Iurisprudenciam. siue mediocri-
 tatis ponat legem voluntati sequenti rationis filium,
 siue appetitioni furenter extra gyrum exultanti pe-
 gat

gat fines, ex nostra semper Philosophia, quasi matris, gremio haurire. hinc est, ut Ethicus & Iurisconsultus eodem se referant; dum quas de virtutibus & vitiis notiones vniuersas in doctrinae formam includit Ethicus, illas Iurisconsultus locorum, temporum, negotiorum, personarum regionibus & cancellis percommode ad usum includit & circumscribit. Ethicus praescribit, scelus vindicandum; Iurisconsultus hanc regulam ad certam poenam reuocat. Ethicus ponit legem, ut parentes curent filios; Iurisconsultus multat, qui filij non vult esse curator. Ethicus iustitiam commutantem ponit mediam inter lucrum & damnum; Iurisconsultus ex hoc notionis fonte conventiones iustas, mutuum, commodatum, depositum, pignus, emptionem, venditionem, locationem, conductionem, tanquam riuulos deducit. Ethicus edisserit, summum ius esse summam iniuriam; Iurisconsultus ad huius praecipi normam temperat legem, ne sanguine pietur mors, quam amico infers inuitus. Ethicus docet, aequitatem non esse contrariam iuri, sed iure meliorem, dum quod tacet ius, aequitas loquitur; Iurisconsultus hinc colligit, nihil facere contra legem non occidendi, qui maiestatis violari poenam irrogat securis. porro ut ex multis pauca delibem, quae sunt per totum Iuris corpus dissecta & fusae, ea si conferas cum moralis Philosophiae praecptionibus; videbis clare Philosophiam (quae morum profitetur conformationem) esse quandam quasi naturae thesim.

& huius theses Iurisperdentiam esse hypothefim, in
 quam fententiam videtur iuiffe pedibus Vlpianus,
 dum l. Ius ciuile. ff. de iuft. & iure. poft pulchram de
 iure ciuili difputationem vberi filo pertexam, tan-
 dem ftatuit Ius ciuile nihil aliud eſſe, quam Iuris na-
 turalis, id eſt, moralis Philoſophiæ quandam mode-
 rationem. ſi vellem hodiè eſſe potiùs Orator, quam
 Philoſophus, oratione ex intimo artificio petita de-
 clararem, quicquid Iuriſconſulti de iure & iuſtitia,
 de pœnis & præmiis, de dolo & candore, de voluntario
 & inuito, de virtute & vitio, de cæteris denique hu-
 ius generis rebus ftatuunt certum, aut incertum diſ-
 ceptant, id totum ex noſtra Philoſophia vel tanquam
 Apotheca promptum, vel hauſtum tanquam fon-
 te. verùm cum verſer in illo ſtadio, quod perangu-
 ſtis incluſum regionibus non ſinit orationem, velu-
 ti equum, excurrere liberè, & ad metam præſinito
 redire; contineor quaſi contractis habenis intra cir-
 cum, vt in his & ſtadij & temporis anguſtijs pluri-
 mùm videar dixiſſe, ſi, quod dicit Balduinus, addam
 nullum vnquam fuiſſe aut elegantis ingenij, aut ma-
 gnæ notæ Iuriſconſultum, qui Iuris ſtudio non ad-
 iunxerit vel moralis Philoſophiæ neruos, vel polirio-
 ris literaturæ concinnos. audiui puer à Boëtio Eppo-
 ne, magno certè Iuris & hiftoriæ antiſtete, Cui-
 cium, ſi quid ſupra reliquos fuiſſet, id per Ariſtolelem
 fuiſſe; nec vnquam fore, vt vllus aut ſit, aut videatur
 Cuiacius, qui in diſciplinis Ethnicis, ipſis Iuris com-
 muniſ

munis notis & insignibus, penitus non fuerit contri-
 tus. non mirum (Audito.) si moralis Philosophia pa-
 riat nobis Cuiacios, cum huius Philosophia pertracta-
 tio Aristotelem alium nobis perpolierit, quam qui fu-
 erat in reliquis disciplinis. in Metaphysica ponit Ari-
 stoteles providentiam, sed quæ angustius circumscri-
 pta Deo aspergit labem: in Ethicis ad Eudemium de
 providentia ita explicat omnia, ut nulla causa sit,
 cur quisquis post Aristotelem in hac re Clementes aut
 Arnobios desideret Magistros. in Physicis ita statuit
 de animo immortali, ut videatur hærere; in Ethicis
 ita hærere, ut videatur statuere. ac ut vna compre-
 hensione definiam omnia, Aristoteles in Physicis est
 homo, in Ethicis est Deus. quæ causa est, cur quidam
 exquisiti ingenij Italus, admiratus illas præceptio-
 nes de Ethicis, Politicis, Oeconomicis, quas scripsit
 Aristoteles puras, integras, & nulla externi erro-
 ris infectas labecula, semper in omni sermone du-
 bitarit in illis scribendis plusne haberet Iurisconsul-
 ti, an Sacerdotis; plus Sacerdotis, an Prophetæ; plus
 Prophetæ, an Dei. quid pergo? reliqua ornamen-
 ta, quæ ex hac Philosophia deriuantur, vel ad Ora-
 torem, dum affectiones concitat, sedat; vel ad ma-
 gistratum, dum populum regit, dirigit; vel ad reli-
 quos, dum vitæ rationes conformant, confirmant,
 si persequerer, non deesset (Audir.) oratio, deessent
 latera, quibus exclamarem, ô Deam Philosophiam.
 sed in Iurisprudencia & Theologia vidistis satis pul-
 chram

chram Deam. vidisti Deam? colite. vidisti pulchram? amate. Dixi.

ORATIO TERTIA

HABITA INGOLSTADII.

QUOD solent (Ingolstadienses) Reipub. gerenda gnari gnariq; artifices, ut quæ res spem salutis certissimam, ac ipsam nonnunquam salutem secum afferunt, eas timeant ac diffidenter attingant, quia latent: id faciunt omnes poliendæ & tudendæ linguæ magistri, quoties reuocantur ad hos carceres, ad hæc theatra. nam etsi hanc gloriam horum theatrorum aucupentur penè omnes, quod excitata illa sunt, & proposita oculis omnium: tamen cùm inter oculos omnium plerique sint inflexi, ut pleraque inspiciant inflexa; lippi multi, ut acie vix definiat remota; pauci sani, qui tueantur recta; nulli integri, qui acutius non videant, quæ tegimus mala, quam quæ aperimus bona: fit, ut Oratores horum subselliorum fugiant nonnumq; gloriam certam, quia ingeniorum, tanque oculorum, timent iudicium varium. amavit Demosthenes susurrum ac populi digitum in se intentum, & quidam amaret virtutis præmium? timuit tamen Æschinus, reliquorumq; è schola politorum iudicium, &